

GARCÍA LANDA, Laura G.; TERBORG, Roland; FLÓREZ OSORIO, Jhon Evaristo;
VELÁZQUEZ, Virna (ed.) (2018).

Theories and linguistic rights: Minority and migrant languages.

Mèxic: Universidad Nacional Autónoma de México. 171 p.

Aquest llibre conté set treballs focalitzats en diferents problemes que algunes comunitats lingüístiques afronten en situacions desfavorables. Els textos tracten diversos temes, com ara l'ecologia, la planificació, les polítiques i els drets lingüístics; el poder; la identitat, les llengües minoritàries i els migrants, els quals estan relacionats amb el benestar social.

En el primer capítol, «The need of language Planning for wellbeing», Terborg i Velázquez discuteixen sobre l'avaluació de les polítiques lingüístiques i l'impacte que tenen en els parlants de llengües minoritàries en el dia a dia. El seu objectiu és ressaltar la importància de la planificació lingüística per al benestar social, especialment, en països multilingües on els parlants de les llengües minoritàries presenten les desigualtats més grans. Els autors plantegen el següent: si les llengües i els seus fenòmens lingüístics emergeixen d'una manera natural com a resultat de les interaccions comunicatives, per què necessitem una política i una planificació lingüístiques? I de quina manera la intervenció o l'absència d'aquestes repercuteixen en el benestar social? Des del seu punt de vista, la planificació lingüística pot ser útil per a intervenir i prevenir situacions injustes i desfavorables vinculades amb les llengües de certs grups minoritaris, atès que tenen com a finalitat contrarestar la desigualtat en què es troben.

En el segon capítol, «Language ecology and micro-language in education planning: is there a connection?», Baldauf i Kaplan esmenten que la planificació lingüística està fortament relacionada amb diversos àmbits socials, com l'educació. No obstant això, emfatitzen que en el sector educatiu poques vegades es consideren totes les llengües que coexisteixen en un mateix territori en les polítiques lingüístiques, i se centren en la llengua oficial. Així mateix, assenyalen que no gaire sovint es pren en consideració l'impacte d'aquestes polítiques sobre les altres llengües. Per això, resulta indispensable construir un model teòric que estigui situat en un context ecològic, és a dir, una ecologia lingüística.¹

1. D'acord amb Bastardas (2014: 143-144), l'ecologia lingüística proposa una analogia, és a dir, prendre —metafòricament— els sistemes lingüístics com a «espècies» socioculturals, definir les característiques dels seus contextos i posar-los en moviment per veure'n les interrelacions i evolucions, posant èmfasi en totes les similituds del contacte i la competència entre espècies (incloent-hi conceptes com *llengües territorials* i *invasores*, *depredadores* i *depredades*, *nínxols ecològics*, *ecologies restauradores*, etc.).

N'és un exemple Singapur, en l'ecologia lingüística del qual coexisteixen el xinès mandarí, l'anglès, el malai i el tàmil. Aquest cas permet il·lustrar que qualsevol política i planificació lingüística que el Govern de Singapur dirigeixi a qualsevol de les llengües afecta les altres, la qual cosa indueix al desplaçament de les seves llengües i això, al seu torn, modifica tota l'ecologia lingüística en conjunt. Així mateix, els autors argumenten que l'ecologia lingüística pot tenir implicacions significatives en la política i la planificació lingüístiques per a resoldre problemes lingüístics a nivell micro i des d'un plantejament *bottom-top*, com a les aules, ja que en aquesta escala considera, integra i respon millor a les necessitats lingüístiques més immediates.

En el tercer capítol, «Language policies, international human rights, and their effects on the welfare of minorities and indigenous people», De Varennes parla sobre tres punts que estan interconnectats: 1) la relació entre les polítiques lingüístiques i les qüestions de poder i oportunitat de progrés social, 2) la generació de polítiques lingüístiques a partir de les qüestions de poder i oportunitat de progrés social, en què sovint el dret internacional intervé i té un impacte considerable i 3) els efectes nocius de les polítiques lingüístiques que exclouen l'ús de les llengües minoritàries i indígenes en l'accés a la salut i als serveis socials, així com en l'èxit educatiu. El seu objectiu és mostrar que l'ús dels drets humans internacionals pot incrementar el poder, el prestigi i les oportunitats lligades a les llengües minoritàries o indígenes, a més de mantenir la diversitat lingüística.

També planteja que existeixen situacions relacionades amb el poder que beneficien algunes llengües i en perjudiquen d'altres, com passa amb les llengües indígenes a Mèxic. N'és un exemple el cas del Tibet, en què la majoria de la població parla tibetà i molts pocs, el xinès mandarí; tanmateix, es generen oportunitats d'ús del xinès mandarí. Aleshores, es pot veure que en aquest cas el poder és mesurat en termes educatius, econòmics i administratius, i no pas pel nombre de parlants. Igualment, esmenta que, en termes legals, fins fa algunes dècades, en alguns països com Mèxic es creia que no existia discriminació quan el Govern mantenia polítiques lingüístiques a favor de la llengua oficial o de més prestigi. Així mateix, s'argumentava que si una llengua no era oficial, no es podia vincular amb altres drets. No obstant això, l'autor manifesta que s'ha aconseguit establir llaços estrets entre els drets humans i els drets lingüístics.

En el quart capítol, «Linguistic policies, implicit policies», Díaz-Couder Cabral examina les llengües a Mèxic en els sectors públics i privats i conclou que alguns aspectes del disseny de les polítiques lingüístiques mexicanes tenen una gran base ideològica i política. També assenyala que, encara que la constitució mexicana reconeix les diferències culturals i lingüístiques, això no té efecte en l'organització política de l'Estat mexicà en matèria de drets lingüístics o en la reducció de la injustícia que pateixen els parlants de les llengües indígenes. Aquest fet es produeix perquè el plurilingüisme és vist com un pluralisme cultural i, per tant, l'atenció de les polítiques públiques està adreçada a la seva preservació cultural.

L'autor esmenta que a Mèxic les persones tenen la llibertat de triar la seva llengua, però, amb tot, aquesta llibertat és limitada per la falta de condicions per a utilitzar-la. D'aquesta manera, refereix que, si realment es busca que els individus se sentin lliu-

res de fer servir les seves llengües en les esferes públiques, el Govern hauria d'establir les bases per a la regulació de l'ús de les llengües indígenes, i no només com una possibilitat, sinó com un dret dels seus parlants.

En el cinquè capítol, «Why do rich Indians need their language? Identity-seeking as a form of welfare», Dorais presenta el cas d'un grup indígena nadiu americà del Canadà, la tribu wendat, a Wendake, a la província del Quebec. Aquesta comunitat ha reeixit a mantenir un bon estatus socioeconòmic al Canadà, però, malgrat tot, la seva llengua nativa ha estat reemplaçada pel francès del Quebec. Dorais parla sobre la relació entre la llengua i la identitat d'aquesta petita comunitat. Assenyala que, malgrat que hi ha hagut una pèrdua de la llengua, el sentiment identitari encara roman. Gràcies a això, la comunitat wendat ha desenvolupat estratègies per a rescatar la seva llengua a través del projecte de revitalització de la llengua wyandot, tot i que aquesta no sigui necessària per a la subsistència de la comunitat. En aquest cas, es pot veure que la identitat cultural grupal es vincula fortament a la llengua nativa; així doncs, aquesta relació genera una necessitat de rescat i preservació lingüística.

En el sisè capítol, «Cultural values, ethnic identity and language maintenance in humanistic sociological perspective», Chiro discuteix els anomenats *valors culturals centrals*, així com l'ètica de la identitat i el manteniment lingüístic a través d'un enfocament social i humanista. Argumenta que la modernitat d'un grup sol estar en joc quan el sentit de preservació de la seva llengua i el de pertinença a un món globalitzat xoquen o quan es veuen obligats a desplaçar la seva llengua i adoptar alguna de les llengües més parlades en el planeta, ja que aquests valors (llengua, identitat, tradicions, cultura i religió) constitueixen els seus valors culturals centrals, els quals poden veure's vulnerats.

Sobre aquest tema, assenyala que la migració ocasiona un risc a la identitat d'un grup minoritari immigrant quan aquesta comença a presentar canvis per la interacció del grup amb els membres de la cultura hegemònica local; per l'altre costat, quan el grup majoritari local percep un sentiment d'amenaça cap als seus valors culturals centrals, tendeix a fer més rigoroses les seves polítiques migratòries i de seguretat per a restringir els fluxos migratoris al seu territori i evitar que els valors culturals centrals dels grups immigrants s'integrin a la seva societat. Referent a això, pregunta: com es pot aconseguir una integració adequada del grup minoritari immigrant amb el grup majoritari local sense que els seus valors culturals centrals siguin vulnerats?

D'altra banda, esmenta que des de la sociologia humanista es poden observar, identificar i analitzar els valors culturals centrals dels diversos grups que formen una mateixa realitat social, la qual està construïda en significats socialment compartits. Un cas exemplar és el dels grecs i italians a Austràlia, on la comunitat grega ha aconseguit mantenir la seva llengua tot i que l'anglès és la llengua dominant. Això és gràcies al fet que la seva llengua és considerada un element important dels seus valors culturals centrals; per contra, la comunitat italiana ha substituït la seva llengua per l'anglès, ja que aquesta no té una forta presència en els seus valors culturals centrals.

En l'últim capítol, «The hidden language battle: immigrant languages and the dilemma of the welfare state», Nielsen parla sobre la situació sociolingüística a Dinamarca.

L'autora esmenta que en aquest país l'Estat és l'encarregat de proveir la cobertura de la major part dels serveis socials, els quals són atorgats sense importar la situació social, la raça, els ingressos econòmics, el gènere o la religió. Els beneficis que el país ofereix fan que Dinamarca sigui atractiva per a la migració. A causa d'aquesta situació, s'han establert polítiques migratòries que obliguen a l'ús correcte del danès com una estratègia per a la seva preservació.

Un altre tema que discuteix és la posició que ocupen la llengua àrab i els seus parlants en el sistema educatiu danès, els quals han de tenir un domini avançat de la llengua danesa per a poder obtenir els privilegis que l'Estat proporciona. També assenyala que les polítiques educatives dicten que els nens immigrants aprenguin el danès, especialment en els nivells bàsics com en l'educació infantil, primària i secundària, excloent-ne l'àrab. En canvi, en l'àmbit universitari hi ha una demanda alta de classes d'àrab, a causa de la gran necessitat que hi ha de tenir intèrprets certificats per treballar en diferents situacions migratòries. Trobem un cas similar a l'Estat espanyol, on es posa com a requisit obligatori a les persones no hispanoparlants que vulguin obtenir la nacionalitat espanyola que aprovin l'examen d'obtenció del diploma d'espanyol com a llengua estrangera (DELE) amb un nivell A2 com a mínim.

En resum, aquest llibre ens proveeix de models teòrics per a l'estudi de les situacions de contacte i substitució lingüístics. A través d'aquests articles, podem conèixer diversos casos de llengües migrants i indígenes que estan en conflicte lingüístic amb altres llengües majoritàries en diferents territoris del planeta; en aquests exemples, és possible observar relacions de poder asimètriques que afecten el prestigi i el manteniment de les llengües minoritàries, així com el benestar social dels seus parlants. Per això, en relació amb la llengua s'aconsella implementar una planificació, des d'una perspectiva de l'ecologia lingüística, i fer valer els drets humans i lingüístics amb l'objectiu de generar unes polítiques que redueixin la injustícia i la desigualtat entre les diferents comunitats lingüístiques.

Roberto GUERRA MEJÍA
Universitat Nacional Autònoma de Mèxic

BIBLIOGRAFIA DE REFERÈNCIA

BASTARDAS BOADA, A. (2014). «Ecología y sostenibilidad lingüística: una aproximación desde la (socio)complejidad». A: CASAS GÓMEZ, M. (dir.); VELA SÁNCHEZ, R. (ed.). *Eugenio Coseriu, in memoriam: XIV Jornadas de Lingüística*. Cadis: Servicio de Publicaciones de la Universidad de Cádiz, p. 143-163.

CORRESPONDÈNCIA: Roberto Guerra Mejía. Universidad Nacional Autónoma de México. Programa de Doctorado en Lingüística. Edificio G, 1r piso, cubículos 119 y 120 Unidad de Posgrado. Circuito de Posgrado (CU), Del. Coyoacán. 04510 Ciudad de México. Mèxic. A/e: robertgm15@hotmail.com. A/I: <http://www.posgrado.unam.mx/linguistica/>. Tel.: 00 525 556 237 042.